

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is an author's version which may differ from the publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/95106>

Please be advised that this information was generated on 2019-12-12 and may be subject to change.

Oecumenisch CityPastoraat Nijmegen

Overweging op zondag >judica=, 29 maart 1998 in de Stevenskerk

1e lezing Jesaja 58:7-10

2e lezing Lukas 20:9-19

>Wat betekent dan dit, dat er geschreven is: *De steen die de bouwlieden afgekeurd hadden, deze is tot een hoeksteen geworden (Lk.20:17)*=.

Het kan een bijbeltekst vreemd vergaan. Soms lijken het zwerfstenen, meegevoerd door de vreemde stromingen van onze menselijke geschiedenis, op een oever geworpen waar ze lang kunnen liggen en tot een nieuw landschap gaan behoren, maar van een samenstelling die immer nog herinnert aan heel andere gebergten. Het woord over de afgekeurde steen dat nu reeds zo lang op de oever ligt van onze christelijke gemeentetraditie, heeft ook zo'n zwerftocht achter de rug.

We lezen het nu welhaast vanzelfsprekend als een woord over Christus, de gekruisigde. En eenparig richten de drie synoptische evangeliën ook in de tekst reeds een soort decor op dat deze suggestie oproept, de suggestie dat met de afgekeurde steen die hoeksteen werd, dat het handelt om Messias Jezus. In de tekst is Jezus immers de protagonist, de protagonist die een verhaal vertelt, de gelijkenis van de wijnboer en zijn pachters. En wij, die naar het verhaal luisteren, wij de volgelingen van Messias Jezus, wij zien reeds aan de rand van het tafereel een groepje antagonistische samscholende mensen die niet luisteren naar het verhaal maar de vertelling willen aangrijpen als een aanleiding om >de hand aan Hem te slaan=, zoals de tekst zegt. Geweld met voorbedachte rade, waarvan ze slechts weerhouden worden door de vrees voor een soort boemerang-effect. Achter de hand sprekend, beramen ze dodelijke plannen, zoals ook onze iconografische traditie laat weten. Wij, die de tekst nu lezen, wij zijn de volgelingen van Messias Jezus en we weten nu reeds hoe dit zal aflopen. De intocht in Jerusalem is geweest. Het begin van het einde. We hebben de boodschap allang ontcijfert. We hebben meegeluisterd hoe Jezus tegen >het volk= (v.9) sprak. We hebben meegeluisterd naar zijn verhaal, ons ingeleefd in de dilemma=s van de wijnboer, we hebben op onze nagels gebeten bij diens ultieme geste, toen hij zijn geliefde zoon zond. We hebben Jezus horen zeggen dat de wijnboer de wijngaard aan anderen zou geven, en we hebben ingestemd met de reacties van het volk, de mensen die zeiden: >dat nooit!=. En toen hebben we Jezus dat woord over de afgekeurde bouwsteen horen spreken, we hebben ons oog laten vallen op die samscholende tegenstanders terzijde van dit tafereel, en begrepen wat we al wisten maar wat in het drama dat zich voor onze ogen afspeelde, nog niet tot ontknoping gekomen was. Jézus was de geliefde zoon. Jézus was de afgekeurde bouwsteen. En op een dramatisch knappe, want indirecte wijze lijken de slotwoorden van de tekst dit overduidelijk te maken: die anderen, de tegenstanders, hadden de betekenis van de gelijkenis werkelijk doorzien, en daarom hielden ze zich in.

In de hele scene ziet men het toneel gevuld door drie personages: Jezus, het volk tot wie hij spreekt, en de werkelijke tegenstanders. En wij? Wij zijn de toeschouwers, de buitenstaanders omdat we de scene zien ontrollen met een - nog even uitgesteld - eindpunt dat óns bekend is. Alsof we te vaak naar deze film zijn geweest.

Wanneer je almaar leest, wordt lezen, werkelijk lezen steeds moeilijker. En we lezen reeds heel lang... En we lezen over de storingsen heen; we laten ons niet ophouden, we laten onze gang niet vertragen, we laten ons niet onderbreken in onze gang naar het glorierijke einde. Wanneer we nog echt willen lezen, moet je jezelf welbewust forceren. Je moet weer kracht zetten op het verhaal, zodat de tekst ook kracht op ons, de lezers, zetten kan. Je moet de storingsen in het verhaal weer opzoeken, die dwarse zaken zoals: een wijnboer die in het buitenland is en toch niet weg is; die vreselijke berichten krijgt en toch niet ingrijpt; die zich als een slecht zakenman volkomen vergist en zijn wijngaard verhuurt aan een onguur stelletje dat vanaf den beginne al niet betrouwbaar blijkt; en hoe kunnen die pachters nou eigenlijk verwachten dat ze in het bezit van de erfenis zullen komen door het doden van de erfgenaam? En als tenslotte de wijnboer de vloer aanveegt met zijn zaakwaarnemers, krijgt de verteller van zijn gehoor te horen: foei, foei! Er klopt heel veel niet in deze story, als je ervan uitgaat dat het hier als in een echt klassiek drama gaat om eenheid van tijd, plaats en handeling. En dan dat vreemde, dubbele woord over de steen die afgekeurd en toch verpletterend is, en een tekst die eigenlijk vraagt: wat betekent dat dan? Kennelijk begrepen die schriftgeleerden er wél iets van. Maar wát dan eigenlijk?

Dat woord over die afgekeurde steen komt uit hún traditie, uit hun eigen joodse traditie. Het lag aanvankelijk niet aan de oever van de christelijke gemeentetraditie. Het is afkomstig uit psalm 118. En die psalm wordt de Here lof gezongen vanwege de intocht in het nieuwe Jerusalem, het Jerusalem van David. Dat David en de zijnen Jerusalem zijn ingetrokken en de stad hebben betrokken, wordt gevierd als een zegen en als redding. *Ik zal niet sterven, maar leven*, zingt de psalm, *en ik zal de daden des Heren vertellen* (Ps.118:17). De steen die door de bouwlieden versmaad is, is tot hoeksteen geworden, en het is van Godswege dat dit gebeurde; wonderlijk is het in onze ogen (Ps.118:23). De stad Jerusalem als het symbool van leven, van redding uit benarde omstandigheden en zegen tot in eeuwigheid. En heel lang nadien, zal deze lofprijzing om redding en zegen weer herklinken, als de droom van een herstel uit de verwoesting van de stad (Jer. 33:11) en als een gejuich, doortrokken van tranen bij de fundering van een groots renovatieproject (Ezra 3:11).

De steen waarvan we vandaag horen, heeft dus reeds heel lang op hele andere oevers gelegen dan op die van een christelijke gemeentetraditie. Oevers ook die door anderen dan christenen bewoond werden. Zouden de schriftgeleerden in de tekst van Lukas niet dáaraan hebben gedacht, toen zij begrepen dat Jezus= gelijkenis >met het oog op hen= werd uitgesproken? Het decor, waarbinnen nu de tekst van de steen terecht komt, is reeds doortrokken van hoop op een nieuw begin, van smartelijk verlies en van herinneringen aan een herstel, hoop, verlies en herinneringen van een joods volk. Die steen laat niemand die ermee in aanraking is gekomen, ongeschonden. Wie erop valt, zal erdoor vermorzeld worden. Hoe kan een steen die reeds voor zoveel leed en voor zoveel verlies >gezorgd= heeft, nog de bezieling uitstralen van het woord van de psalm: *ik zal niet sterven maar ik zal leven*. Ik meen dat de schriftgeleerden werkelijk begrepen hebben wat hier op het spel stond; ze hebben niet achterbaks gemonkeld. Maar misschien hebben niet alléén de schriftgeleerden werkelijk begrepen wat hier op het spel stond. Ook Lucas, de verteller die zojuist verteld heeft dat Jezus in Jerusalem is binnengetrokken, zal zich deze vraag hebben gerealiseerd. Hij wil met de herinnering aan de vertelling van deze gelijkenis de onrustige vraag wakker houden hoe we kunnen geloven in Messias Jezus in een wereld die zo vol is van

ambivalenties; een wereld die doortrokken is van hoop op een nieuw begin, van smartelijk verlies en van herinneringen aan een herstel. Jerusalem, met zijn tragische en hoopgevende geschiedenissen, tekende Jezus; en niet omgekeerd. Tekende Jezus ook Jerusalem?? Lucas= geloof in Messias Jezus ontdoet de tragische en hoopvolle geschiedenis niet van haar ambivalenties.

Het woord van de steen waarvan we vandaag horen, heeft reeds lang op hele andere oevers gelegen dan op die van een christelijke gemeentetraditie. Oevers ook die door anderen dan christenen bewoond werden. Het is niet óns woord, het woord van de volgelingen van Messias Jezus. Wij zijn de erfgenamen van dit woord, de rechteloze erfgenamen ervan. Het is ook óns woord geworden, een steen die herinnert aan een wond, aan vele verwondingen in ons >eigen vlees en bloed=, zoals Jesaja zegt (Jes.58:7). In zijn profetische wijsheid, in zijn verlangen naar een nieuwe dageraad en naar de rust van de middag zag Jesaja dat er slechts één manier is waarop dergelijke wonden zich sluiten. Hij noemde het >vasten=. Vasten heeft, zegt Jesaja, niets te maken met die al te vaak megalomane vormen van zelfbeklag en zelfvernederings. Vasten is een weg die we allen kunnen gaan. Vasten is het ontbinden van het juk van de geschiedenis. Hoe kunnen we het juk van de geschiedenis ontbinden? Zo zwaar als de vraag weegt, zo enkelvoudig is het antwoord. Voor de hongerigen uw brood breken en arme zwervelingen in uw huis brengen, naakten bekleden en u niet onttrekken aan uw eigen vlees en bloed (Jes. 58:7).